



Коптіла Ю.М.,

методист відділу моніторингу якості освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів"

Рецензент: Дубровіна І. В.,
доцент кафедри педагогічної творчості Інституту неперервної освіти Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова,
кандидат педагогічних наук

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито сутність понять "творча особистість", "творчі здібності", "творчий потенціал", "креативність".

Доведено, що творча самореалізація й самоствердження особистості учня можливі у співтворчості та співробітництві всіх учасників освітнього процесу закладу загальної середньої освіти насамперед на основі педагогіки партнерства.

Ключові слова: *творча особистість, творчі здібності, творчий потенціал, креативність, сучасний учитель, педагогіка партнерства, освітній простір.*

Постановка проблеми. Сучасне оновлення системи освіти передбачає формування креативної, здатної до самореалізації, відповідальної за свій розвиток та за суспільство особистості, що зокрема зумовлює потребу розвитку творчих здібностей особистості учнів. У сучасності в складних, постійно змінюваних умовах найкраще орієнтується, адаптується, приймає рішення, працює, людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування й використання нового: ідей, задумів, нових підходів, рішень. Тож проблема розвитку творчої особистості, збагачення інтелектуального та культурного потенціалу молодого покоління набула особливої вагомості в умовах зміцнення української державності. Це спричиняє необхідність вдосконалення й упровадження інноваційних технологій та реалізацію нових підходів до розвитку здатності учнів до творчості в умовах сучасного освітнього середовища.

У Законі України «Про освіту» [1], концепції «Нова українська школа» [2] зазначено, що метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання й соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії із природою, має прагнення до самовдосконалення й навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності, а також наголошено, що кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями.

Ключова роль в освітньому процесі належить учителю як наставнику та порадику, діяльність якого повинна бути спрямована на створення в освітньому процесі сприятливих педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу учнів. Творче середовище в сучасному освітньому просторі створюється завдяки умінь педагога креативно мислити, приймати нестандартні рішення, опрацьовувати і творчо впроваджувати кращі педагогічні практики.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Феномен творчості завжди привертав увагу дослідників. Так, розвитку творчих якостей учнів присвячено праці науковців Л. Виготського, В. Давидова, С. Глухова, Д. Ельконіна та ін.

У наукових працях психологи І. Бех, Л. Виготський, С. Рубінштейн доводять, що найважливішими у формуванні творчої особистості є психологічні аспекти творчості, внутрішні процеси, а механізм уяви, сприйняття, фантазії, волі – основою творчої діяльності.

Мета статті – розкрити дидактичні аспекти розвитку творчої особистості учнів у сучасному освітньому просторі на основі педагогіки партнерства.

Виклад основного матеріалу. Освітній простір нової української школи – це комфортне освітнє середовище довіри та ціннісних дискусій, у якому учень формується як компетентна творча особистість учня, свідомий і відповідальний громадянин. Місія Нової української школи – допомогти розкрити й розвинути здібності, таланти та можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

У філософії, психології, педагогіці у тлумаченні творчості людини послуговуються усталеними поняттями «творчість», «творчі здібності», «творче мислення», «творча діяльність», «творча особистість», «творчий потенціал», «креативність» тощо. Розглянемо тлумачення цих понять. Зазвичай, творчість виявляється в діяльності особистості, яку називають творчою [6]. Так, В. Сухомлинський [9] називав творчість сутністю життя у світі знань і краси. І хоча він не давав у своїх працях визначення творчості, але творчість розглядав як діяльність, у якій розкривається духовний світ особистості, як своєрідний магніт, що притягує людину до людини.

Науковці [10] розглядають сутність поняття "**творча особистість**" як цілісну людську індивідуальність, яка виявляє розвинені творчі здібності, творчу мотивацію, творчі вміння, що забезпечують їй здатність породжувати якісно нові матеріали, технології та духовні цінності, що в більшій чи меншій мірі змінюють на краще життя людини.

Г. Воллесом запропоновано розглядати творчість як процес, що має чотири фази у: підготовку, дозрівання (ідеї), осяяння (інсайт) й перевірку [6].

Поняття «**творчі здібності**» у психології трактується як «синтез властивостей і особливостей особистості, що характеризують ступінь її відповідності вимогам певного виду творчої діяльності й обумовлюють рівень її результативності» [6, с. 11], а творчу особистість Ю. Бабанський [3] розуміє як таку, яка виявляє внутрішню неповторність, індивідуальність, унікальність, талант, добropорядність, непересічність. На думку вченого, для такого типу особистості характерна стійка, високого рівня спрямованість до творчості, мотиваційно-творча активність, що виявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, що дозволяють їй досягти прогресивних, соціально й особисто значимих результатів у певних видах діяльності.

Серед **особистісних рис**, що сприяють **творчості особистості**, виділяють такі: упевненість у своїх силах, оптимізм; висока самооцінка; самостійність; здатність правильно формулювати проблему; здатність до критичного аналізу; схильність до ризику; відсутність конформності, боязні здаватися дивним; толерантність, терпимість до ідей інших людей; образність мислення; концентрація уваги [6].

Духовний потенціал є основою творчої особистості, вираженням найвищих загальнолюдських цінностей, сформованих людством упродовж розвитку всієї історії світової культури. До них належать три найвищі духовні першоджерела: пізнавальне, моральне, естетичне, – які, поєднавшись, знайшли вираження в ціннісній триєдності: Істини, Добра і Краси [5, с. 13]. Вони є загальним підґрунтям усіх педагогічних явищ.

В. Моляко [8] наголошує, що **творчий потенціал** – це саме та система, яка абсолютно прихована від будь-якого зовнішнього спостереження; більше того, сам носій творчого потенціалу іноді мало або й зовсім не знає про свої творчі можливості. Про справжні творчі можливості людини можна говорити лише на основі здійсненої діяльності, отриманих результатів.

Учені (Дж. Гілфорд, П. Торренс, В. Дружинін) [7] у структурі творчого потенціалу провідною складовою визначають **креативність** – здатність до творчості. У загальному розумінні здатність до творчості трактується як створення чогось нового, оригінального. Креативність як властивість особистості виявляється у тенденції до вирішення проблем по-новому, новими засобами, методами. Тобто максимальне виявлення творчого потенціалу виникає в ситуаціях, коли людина намагається використати нетиповий засіб, спосіб, метод вирішення проблеми.

Ефективне формування творчої особистості учня в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти **передбачає створення комфортних освітніх умов**, зокрема:

- реалізацію особистісно-зорієнтованого підходу;
- забезпечення поглибленої індивідуалізації освітнього процесу;
- співпрацю між учасниками освітнього простору;
- педагогічний патронаж саморозвитку творчої особистості.

Провідною умовою у процесі формування творчої особистості учня визнано створення середовища співтворчості і співробітництва вчителя та учня на основі педагогіки партнерства. Педагогіка партнерства стимулює спільний пошук, взаємну довіру наставника й вихованця, глибоку віру вчителя у успіх своїх учнів, а школярів – у себе, право на помилки, на утвердження себе за допомогою пошуку й успішного подолання труднощів. Недаремно В. Сухомлинський закликав педагогів звертатися до учнів «як до односторонців, як до рівного собі».

Цінною для нашого дослідження є думка А. Макаренка, що «авторитет визначає не формальний статус педагога, а його ерудиція, такт, близькість до колективу учнів, товариські зв'язки з ним» [6, с. 26].

Сутність педагогіки партнерства полягає в постійному спілкуванні, взаємодії і співпраці учителя, учнів і батьків, об'єднаних спільними цілями та прагненнями, які є добровільними й зацікавленими сторонами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [4]. Учитель має бути наставником і радником, а родина – залученою до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства утверджує демократичний спосіб співпраці педагога й дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

Висновки. Отже, розвиток творчої особистості учня в сучасному освітньому просторі закладу загальної середньої освіти є актуальним питанням сьогодення. Аналіз досліджень учених – психологів та педагогів – щодо питань формування творчої особистості учня показав, що в умовах реформування освітнього процесу забезпечити оптимальну творчу самореалізацію й самоствердження особистості учня можливо у співтворчості і співробітництві наставника й вихованця на основі педагогіки партнерства.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс] : затверджений Верховною Радою України від 13 травня 1999 (в редакції від 28.09.2017, підстава 2145-19). – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
3. Бабанський Ю. К. Оптимізація навчально-виховного процесу: методичні основи / Ю. К. Бабанський – М. : Педагогіка, 1982. – 192 с.

4. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2006. – 326 с.
5. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І.А. Зязюн // Рідна школа. – 2000. – № 8. – С. 8–13.
6. Калошин В. Ф. Розвиток творчості учнів : методичний посібник / Калошин В. Ф. , Гоменюк Д. В., Сушенцева Л. Л. – Харків : Основа, 2008. – Вип. 8 (68). – 112 с.
7. Медведєва Н. Виявлення творчого потенціалу. Стратегії реалізації задуму / Н. Медведєва // Психолог. – 2006. – № 40. – С. 12–15.
8. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2–9.
9. Сухомлинський В. О. Розумове виховання і освіта підлітка / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
10. Творча особистість – головна мета виховання [Електронний ресурс] // Освіта ua : освітній портал. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/upbring/1476/>.

Коптила Ю. М. Развитие творческой личности ученика в современном образовательном пространстве учреждения общего среднего образования

В статье раскрыта сущность понятий "творческая личность", "творческие способности", "творческий потенциал", "креативность".

Доказано, что творческая самореализация и самоутверждения личности ученика возможны в сотворчестве и сотрудничестве между всеми участниками образовательного процесса учреждения общего среднего образования прежде всего на основе педагогики партнерства.

Ключевые слова: творческая личность, творческие способности, творческий потенциал, креативность, современный учитель, педагогика партнерства, образовательное пространство.

Koptila, Yulia. Development of Student's Creative Personality in Modern Educational Environment of the Institution of General Secondary Education

The article reveals the essence of the notions 'creative personality', 'creative abilities', 'creative potential' and 'creativity'.

The author proves that creative self-realization and self-assertion of student's personality are possible in mutual cooperation of all participants in educational process of the institution of general secondary education. Formation of the collaborative environment and cooperation of a teacher and student on the basis of partnership pedagogy is recognized as the main condition for development of student's creative personality. The partnership pedagogy stimulates corporate search, mutual trust between a mentor and pupil, and teacher's deep belief in students achievements, their right to mistakes, confidence in overcoming difficulties.

Key words: creative personality, creative abilities, creative potential, creativity, modern teacher, partnership pedagogy, educational environment.